

NARODOWA
STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Wioletta Pożniak-Bartkowiak

„Mały Przedsiębiorca”

Program edukacji wczesnoszkolnej,
poszerzony o treści dotyczące przedsiębiorczości,
dla klas I-III

Spis treści:

1. Wstęp.....	3
2. Podstawy teoretyczne programu.....	4
3. Cele kształcenia i wychowania.....	7
4. Obszary edukacji i przewidywane osiągnięcia.....	16
5. Treści kształcenia.....	20
6. Procedury osiągania celów.....	20
7. Propozycje oceniania.....	25
8. Notes.....	30

1. Wstęp

Program „Mały przedsiębiorca” jest wynikiem kilkuletnich przemyśleń związanych z prowadzeniem prywatnej placówki edukacyjnej- najpierw przedszkola, następnie szkoły podstawowej na etapie wczesnoszkolnym. Poprzednie pokolenie, to osoby, których nie uczono w szkołach przedsiębiorczości i wszystko, co udało nam się w tym zakresie osiągnąć, to obserwacje otoczenia i praca własna, poparta szukaniem odpowiedzi na pytanie, jak skutecznie poprowadzić własny biznes, aby osiągnąć sukces? Aby ten sukces nie był tylko naszym osobistym sukcesem ale również sukcesem współpracowników? W jaki sposób znaleźć równowagę pomiędzy życiem zawodowym, a rodzinnym?

Próby odpowiedzi na te pytania utwierdziły mnie w przekonaniu, że działania edukacyjne w zakresie przedsiębiorczości należy rozpocząć w jak najmłodszym wieku. Dlatego też głównym celem programu jest szerzenie tej wiedzy już od najmłodszych lat. Przedsiębiorczość jest tu rozumiana jako zespół cech, potrzebnych do bycia w przyszłości człowiekiem przedsiębiorczym w myśl przysłowia: „Czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci.”

Przyswojenie wiedzy o podstawowych zagadnieniach ekonomicznych, finansowych i marketingowych może przeciwdziałać bezradności i nieumiejętnemu poruszaniu się w panujących realiach gospodarczych oraz przyczynić się do kształtowania postawy świadomego konsumenta i obywatela.

Inspiracją do jego napisania była pedagogika Marii Montessori oraz „filozofia” współczesnej edukacji Joanny Białobrzeskiej.

Joannę Białobrzeską odkryłam w czwartym roku mojej pracy zawodowej. Jej propozycje wydały mi się wówczas nowatorskie, mądre, nierozmijające się ze współczesnym życiem i dające możliwość poszukującemu nauczycielowi, modyfikacji i dostosowywania metod do dziecka, z którym się aktualnie pracuje.

Pedagogikę Marii Montessori odkryłam później, kiedy poczułam się pewnie jako nauczyciel i zauważyłam jak wiele uczę się od dzieci z którymi przebywam na co dzień. A idąc dalej-jak wiele one uczą się od siebie nawzajem i jaką moc sprawczą im to daje.

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

W swoim programie odwołuję się więc do treści zawartych w obu programach oraz podręcznikach Didasko.

Opracowania tego programu podjęłam się ze względu na doświadczenie pedagogiczne oraz własne potrzeby związane z codzienną pracą, którą wykonuję jako właścicielka i dyrektor niepublicznych placówek edukacyjnych: przedszkola i szkoły podstawowej Ślimaczek w Zielonej Górze.

Program nauczania „Mały przedsiębiorca” przeznaczony jest dla edukacji wczesnoszkolnej-klas I-III, a więc dzieci w wieku od 7 do 9 lat. Jego treść odwołuje się do obowiązującej podstawy programowej nauczania początkowego dla szkół podstawowych. Ramowy plan edukacji w systemie zintegrowanym zawiera globalny wymiar czasu zajęć ucznia w ciągu tygodnia. Tygodniowa liczba godzin w cyklu kształcenia w poszczególnych klasach wynosi:

- Klasa I-20
- Klasa II-21
- Klasa III-21

2. Podstawy teoretyczne programu

Program „ Mały Przedsiębiorca” w swoich założeniach programowych odwołuje się do **filozofii progresywizmu** - teorii edukacyjnej opartej na koncepcjach naturalistycznych i pragmatycznych, skoncentrowanych na potrzebach i zainteresowaniach dziecka , w których rozwój dziecka jest wynikiem jego własnej aktywności. Progresywizm jako filozofia leżąca u podstaw edukacji, wskazuje na jej społeczne znaczenie, umożliwiające postęp w wyniku ciągłej rekonstrukcji tradycji w świetle bieżących doświadczeń. Podążanie za zmianą, reagowanie na pojawiające się problemy i zdolność do nieschematycznego radzenia sobie w nowych sytuacjach, to idee silnie zakorzenione w progresywizmie. Dlatego właśnie przedstawiany program nauczania jest budowany na fundamencie progresywizmu.

Definiując przedsiębiorczość nie można zapomnieć o kształtowaniu **postaw świadomego obywatela** - a więc uczenia świadomego podejmowania decyzji i dokonywania wyborów, przekazywania wiedzy o odpowiedzialności połączonej z obywatelskim działaniem. To także wiedza na temat umiejętnego współdziałania w grupie, która w dalszym życiu powinna przenieść się na działania na rzecz społeczności lokalnej. Nadrzędnym celem edukacji

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

progresywistycznej, jest wychowanie osób o postawach pożądanym w demokratycznym państwie.

Nie można również zapomnieć o kształtowaniu **postawy świadomego konsumenta**, znającego i umiejącego egzekwować swoje prawa konsumenckie, wywierając tym samym wpływ na podnoszenie jakości usług i produktów.

Podejście progresywistyczne w procesie nauczania cechuje **interdyscyplinarność**. Oznacza to, że uczeń w celu rozwiązania problemu wykorzystuje wiedzę z kilku różnych dziedzin nauki. Wychodząc z takiego założenia jednoznacznie nakreśla się **rola nauczyciela** w procesie edukacji. Nauczyciel progresywista ogranicza swoją rolę do przewodnika, tym samym rezygnuje z kreacji swojej osoby jako najważniejszej w klasie .

Podstawę psychologiczną programu „Mały Przedsiębiorca” stanowi **konstruktywizm**. W myśl konstruktywizmu wiedza jest tworzona przez samą jednostkę. Największą wartość ma wiedza zdobyta na drodze szukania i osiągnięcia, dzięki działaniu i osobistemu doświadczeniu. Wychodząc z takiego założenia szczególne znaczenie przypisuje się myśleniu problemowemu.

Idee konstruktywizmu stanowią obiecującą perspektywę dla współczesnej edukacji. Stanowią przeciwwagę pedagogiki schematów i wzorów sztywnych, jednolitych rozwiązań metodycznych, w których surowy nauczyciel jest jedynym źródłem wiedzy, często bezrefleksyjnie włączanej do głowy ucznia. Respektowanie postulatów konstruktywistów w przedstawionym programie wiąże się z odejściem od mającego behawiorystyczny rodowód transmisyjnego modelu wiedzy na rzecz modelu interakcyjnego, opartego na **aktywności badawczej dzieci**.

Dobór treści z różnych dziedzin wiedzy nie jest uzasadniany zawartością programu, lecz autentycznymi zainteresowaniami poznawczymi uczniów, a czynności uczenia się są osadzone w kontekście ich wiedzy osobistej. W ujęciu konstruktywistycznym zmienia się również rola nauczyciela. Z osoby przekazującej niepodważalną i jedynie słuszną wiedzę staje się organizatorem sytuacji edukacyjnych, stwarzającym uczniom możliwości działań poznawczych. Jego rolą jest pielęgnowanie i wzmacnianie naturalnej ciekawości ucznia, zachęcanie do prezentowania własnych przekonań, inspirowanie do dialogu. Rolą nauczyciela jest także pomoc dziecku w przeniesieniu wiedzy „z zewnątrz”, do „wewnątrz”, czyli nadanie jej wymiaru osobistego.

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

Organizowanie edukacji w duchu konstruktywizmu daje nadzieję na kształtowanie człowieka wielowymiarowego, twórczego, samodzielnego w myśleniu, z głową pełną pomysłów, rozbudzona wyobraźnią przestrzenną i ciekawością świata. I właśnie dlatego teoria ta, jako cel edukacji dzieci w wieku wczesnoszkolnym, doskonale uzasadnia zagadnienia związane z elementami przedsiębiorczości. W ten sposób w uczeniu się ważniejszy aniżeli ostateczny efekt w postaci zasobu wiedzy i wymiernych osiągnięć ucznia, staje się sam proces uczenia się – refleksja, interpretacja, dochodzenie do prawdy, rozwiązywanie problemów. W myśl poglądów Brunera¹, uczeń sam ma sprawować kontrolę nad własną aktywnością poznawczą, lecz jednocześnie swoje zadania realizuje w grupie rówieśniczej, we wspólnocie osób uczących się. Zachowuje w ten sposób zarówno własną indywidualność, jak i tożsamość kulturową.

Zadaniem współczesnej edukacji jest stawianie ucznia w nowych dla niego sytuacjach problemowych, wywołujących konflikt poznawczy. Uczenie się nie polega bowiem na podejmowaniu działania na lekcji, zgodnie z modelem zasugerowanym przez nauczyciela, ale na własnym swobodnym poszukiwaniu wiedzy i zdobywania doświadczeń przez ucznia w środowisku sprzyjającym poznawaniu. Zmiana rozwojowa zachodząca w człowieku jest efektem interakcji i negocjacji społecznych oraz indywidualnego zaangażowania w nadawanie znaczeń poznawanej rzeczywistości. Współczesna dydaktyka uwzględnia naturalne dążenie człowieka do aktywnego poznawania, w nawiązaniu do wiedzy uprzedniej.

Prezentowany program nauczania ma na celu działanie skierowane na rozwiązywanie problemów. Jest to działanie celowe, umożliwiające postęp w rozwoju społecznym i intelektualnym ucznia.

Program uwzględnia także zmiany zachodzące we współczesnej edukacji, która wygląda inaczej niż ta, którą pamiętamy z własnych szkolnych doświadczeń. Na zmianę wpłynęło nie tylko nowe odkrycia w zakresie mechanizmów decydujących o tym, w jaki sposób człowiek się uczy, ale również niebywały i nieustanny **rozwój technologii informacyjnej**, który niezwykle ekspansywnie wdziera się w życie współczesnego człowieka, i który zdecydowanie zmienia sposób funkcjonowania ludzi, również tych najmłodszych.

¹ Jarome Bruner „Kultura Edukacji”, 2010

Żyjemy w czasach niezwykle dynamicznych zmian, obejmujących wszystkie obszary ludzkiej egzystencji. Różnorodność zachodzących przemian, ich intensywność, stawia przed współczesnym pokoleniem zarówno uczniów, nauczycieli, jak i rodziców, nowe wymagania związane z permanentnym dostosowywaniem się do nowych warunków edukacji, dającej możliwość pomyślnego funkcjonowania w ciągle zmieniającej się rzeczywistości.

3. Cele kształcenia i wychowania

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych, z dnia 23 grudnia 2008r., zakłada że celem kształcenia jest:

- 1) przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyki, dotyczących przede wszystkim tematów i zjawisk bliskich doświadczeniom uczniów,
- 2) zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów,
- 3) kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Celem ogólnym w realizacji programu jest:

- Wdrażanie idei przedsiębiorczości wśród uczniów nauczania zintegrowanego poprzez budowanie:
 - pozytywnego obrazu własnej osoby;
 - poznawania świata na podstawie poznawania polisensorycznego doświadczenia i eksperymentowania;
 - poznawanie wartości uniwersalnych /miłość, przyjaźń, prawdomówność, pracowitość/;
 - wdrażanie do zachowań akceptowanych społecznie;
 - poznanie podstawowych zasad przedsiębiorczości;
- ukształtowanie systemu wiadomości i umiejętności potrzebnych uczniowi do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz kontynuowania nauki w klasach IV-VI szkoły podstawowej.

Cele kierunkowe - odnoszące się do wychowania

- rozwijanie potencjału dziecka, indywidualnego tempa rozwoju i możliwości uczenia się;
- respektowanie trójpodmiotowości oddziaływań wychowawczych i kształcących: uczeń – szkoła – dom rodzinny;
- rozwijanie predyspozycji i zdolności poznawczych dziecka;
- kształtowanie u dziecka pozytywnego stosunku do nauki oraz rozwijanie ciekawości w poznawaniu otaczającego świata i w dążeniu do prawdy;
- poszanowanie godności dziecka; zapewnienie dziecku przyjaznych, bezpiecznych i zdrowych warunków do nauki i zabawy, działania indywidualnego i zespołowego;
- rozwijania samodzielności oraz odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie;
- rozwijanie umiejętności wyrażania siebie poprzez ekspresję plastyczną, muzyczną, ruchową, aktywność badawczą, a także działalność twórczą;
- rozwijanie umiejętności czytania i pisania;
- nabywanie wiadomości i sprawności matematycznych potrzebnych w sytuacjach życiowych i szkolnych oraz podczas rozwiązywania problemów, tj. klasyfikowanie ze względu na ważność i przeznaczenie;
- dbałość o to, aby dziecko mogło nabywać wiedzę i umiejętności potrzebne do rozumienia świata, w tym zagwarantowanie mu dostępu do różnych źródeł informacji i możliwości korzystania z nich;
- sprzyjanie rozwojowi cech osobowości dziecka koniecznych do aktywnego i etycznego uczestnictwa w życiu społecznym;.
- zdobywanie umiejętności planowania;
- znajomość wartości pieniędzy, jako środka wymiany dóbr;
- kształtowanie świadomości ekologicznej i odpowiedzialności za otaczający świat.

Cele kształcenia i wychowania w zakresie:

- **Edukacji polonistycznej**- uczeń kończący I etap nauczania w zakresie edukacji polonistycznej powinien opanować najważniejsze umiejętności w zakresie:
 - ✓ swobodnego posługiwania się poprawnym językiem ojczystym;
 - ✓ płynnego i poprawnego czytania;
 - ✓ wykazywania się umiejętnością rozumienia czytanych tekstów na podstawie stosowanych na lekcjach technik analizy utworów literackich;
 - ✓ posługiwania się różnymi formami wypowiedzi pisemnej;
 - ✓ pisania z wykorzystaniem znajomości elementarnych zasad pisowni;
 - ✓ rozpoznawania części mowy, rodzajów zdań, poprawnego łączenia wyrazów w związki frazeologiczne;
 - ✓ wykazywania potrzeby obcowania z różnymi dziedzinami sztuki;
 - ✓ systematycznego korzystania z czytelnicy i biblioteki.

Edukacja polonistyczna w I etapie edukacji opiera się na ćwiczeniach w czytaniu, w opracowywaniu tekstów, w mówieniu i pisaniu, ćwiczeniach gramatyczno-ortograficznych z elementami wiedzy o języku oraz ćwiczeniach słownikowo-frazeologicznych i syntaktycznych.

- **Języka obcego nowożytnego** - uczeń kończący I etap nauczania języka obcego nowożytnego powinien opanować najważniejsze umiejętności w zakresie:
 - ✓ motywacji do dalszej nauki języka obcego wynikającej z wewnętrznej potrzeby porozumiewania się z ludźmi mówiącymi w innych językach;
 - ✓ znajomości słów i reguł komunikacji;
 - ✓ słuchania tekstów ze zrozumieniem;
 - ✓ mówienia słów i prostych zdań;
 - ✓ korzystania ze słowników obrazkowych, książeczek i środków multimedialnych.

- **Edukacji muzycznej** - uczeń kończący I etap nauczania edukacji muzycznej powinien opanować najważniejsze umiejętności w zakresie:
 - ✓ poprawnego śpiewania i grania w stopniu elementarnym na instrumentach perkusyjnych melodycznych i niemelodycznych oraz na flecie prostym
 - ✓ stosowania różnych form wyrazu muzycznego;
 - ✓ rozróżniania czasu trwania, dynamiki, wysokości i barwy dźwięków;
 - ✓ znajomości podstawy zapisu rytmicznego w zakresie głównych wartości;
 - ✓ znajomości zapisu na pięciolinii dźwięków w zakresie c^1 do d^2 z uwzględnieniem dźwięku b^1 ;
 - ✓ przekształcania materiału muzycznego i tworzenia najprostszych form muzycznych o dwu i trzyczęściowej budowie;
 - ✓ słuchania prostych utworów muzycznych oraz dostrzegania podstawowych cechy w zakresie wykonywania - charakter, nastrój, instrumenty, głosy ludzkie, odgłosy otoczenia;
 - ✓ rozróżniania podstawowych cechy tańców polskich: krakowiaka, kujawiaka, oberka.

Edukacja muzyczna w I etapie kształcenia powinna odbywać się poprzez śpiew i ćwiczenia mowy, grę na instrumentach, ruch przy muzyce, elementarne tworzenie muzyki oraz słuchanie muzyki. Edukacja muzyczna powinna również uwzględniać aspekt relaksacji uczniów oraz ukazywać, że muzyka i śpiew mogą służyć zacieśnianiu więzi rodzinnych i społecznych. Ten rodzaj edukacji powinien być ściśle skorelowany z treściami pozostałych edukacji.

- **Edukacji plastycznej**- uczeń kończący I etap nauczania edukacji muzycznej powinien opanować najważniejsze umiejętności w zakresie:
 - ✓ poznawania architektury, malarstwa i rzeźby;
 - ✓ wyrażania własnych myśli i uczuć w różnorodnych formach plastycznych;
 - ✓ przygotowania się do korzystania z medialnych środków przekazu;
 - ✓ wyrażania na płaszczyźnie i w bryle wizualne cechy ludzi, zwierząt, przedmiotów i zjawisk;

- ✓ dostrzegania i wyrażania sytuacji przestrzennych;
- ✓ dostrzegania i stosowania kompozycji otwartych i zamkniętych oraz rytmicznych i symetrycznych;
- ✓ przedstawiania plastycznych opisów słownych;
- ✓ wyróżniania podstawowych środków wyrazu plastycznego, takich jak plama, kreska, bryła. Posługiwania się nimi dla wyrażania własnych przeżyć, przedstawiania treści i otoczenia;
- ✓ umiejętności posługiwania się podstawowymi narzędziami i materiałami plastycznymi;
- ✓ umiejętności wykorzystywania warsztatu własnej pracy, ekonomicznego wykorzystywania materiałów plastycznych;
- ✓ rozróżniania podstawowych dziedzin sztuk plastycznych, ich autorów;
- ✓ chronienia dzieł sztuki i wytworów artystycznych.

Edukacja plastyczna w I etapie kształcenia obejmuje : percepcję plastyczną poprzez obserwacje i doświadczenia, wiadomości z zakresu sztuk plastycznych oraz ekspresję twórczą, której wyrazem mogą być prace plastyczne służące relaksacji, ozdabianiu otoczenia, wystawy wytworów plastycznych uczniów, udział w konkursach plastycznych, warsztaty plastyczne.

- **Edukacji społecznej** - uczeń kończący I etap nauczania w zakresie edukacji społecznej powinien opanować najważniejsze umiejętności w zakresie:
 - ✓ zgodnego współdziałania z rówieśnikami i z dorosłymi,
 - ✓ zachowania się w miejscach publicznych
 - ✓ bezpiecznego poruszania się w ruchu drogowym i w roli pieszego
 - ✓ przestrzegania zasad higieny osobistej i otoczenia
 - ✓ poczucia przywiązania lokalnego oraz poczucia wspólnoty narodowej

Należy podkreślić wagę edukacji społecznej w rozwoju zagadnień związanych z przedsiębiorczością, szczególnie w zakresie poznania i stosowania w życiu codziennym zasad savoir-vivre.

- **Edukacji przyrodniczej** - uczeń kończący I etap nauczania edukacji przyrodniczej powinien opanować najważniejsze umiejętności w zakresie:
 - ✓ rozumienia i poszanowania przyrody ożywionej oraz nieożywionej,
 - ✓ pozytywnego zachowania się wobec ochrony środowiska
 - ✓ rozpoznawania w różnych środowiskach najczęściej spotykanych roślin i zwierząt;
 - ✓ dostrzegania dokonujących się zmian w przyrodzie;
 - ✓ orientowanie się we współzależnościach zachodzących między światem roślin i światem zwierząt w poznanych ekosystemach;
 - ✓ określania warunków naturalnych swojej miejscowości, okolicy i wskazywania na mapie swojego miejsca zamieszkania, granic Polski, głównych miast i rzek;
 - ✓ wskazywania i nazywania głównych kierunków świata;
 - ✓ dokonywania pomiarów temperatury powietrza i wody.

Treści kształcenia zawarte w edukacji przyrodniczej sprzyjają pobudzeniu rozwoju umysłowego uczniów w zakresie analizy, syntezy porównywania oraz uogólniania.

- **Edukacji matematycznej**- uczeń kończący I etap nauczania w zakresie edukacji matematycznej powinien opanować najważniejsze umiejętności w zakresie:
 - ✓ wspomaganie rozwoju umysłowego oraz kształtowanie wiadomości i umiejętności matematycznych dzieci w zakresie pojęcia liczby naturalnej oraz czterech podstawowych działań matematycznych;
 - ✓ rozwijania umiejętności schematyzacji i wstępnej matematyzacji konkretnych sytuacji życiowych;
 - ✓ rozwijania wyobraźni, aktywności twórczej i zainteresowań matematycznych uczniów;
 - ✓ posługiwania się symbolami i językiem matematycznym;
 - ✓ myślenia matematycznego poprzez rozwiązywanie zadań tekstowych,
 - ✓ zapisywania za pomocą cyfr liczby naturalne do miliona oraz je porównywać;

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

- ✓ orientowania się w dziesiętkowym systemie pozycyjnym- wskazywania cyfry dziesiątek i cyfry jedności;
- ✓ oznaczania na osi liczbowej wartości liczby i porównywania liczb przedstawionych na osi;
- ✓ pamięciowego dodawania, odejmowania, mnożenia i dzielenia w zakresie 100, poprawnego zapisywania przeprowadzonych obliczeń, posługując się również algorytmami pisemnego dodawania, odejmowania, mnożenia i dzielenia;
- ✓ posługiwania się działaniami odwrotnymi, wykorzystywania własności działań arytmetycznych;
- ✓ stosowania kolejności wykonywania działań w praktyce;
- ✓ nazywania i stosowania terminów matematycznych: suma, składnik, wartość sumy, różnica, odjemna, odjemnik, wartość różnicy, iloczyn, czynnik, wartość iloczynu, dzielna, dzielnik, iloraz, wartość ilorazu;
- ✓ samodzielnego analizowania i rozwiązywania zadań tekstowych, stwierdzania co jest dane, co niewiadome, dobierania działań odpowiednio do warunków zadania;
- ✓ posługiwania się pojęciami związanymi z porównywaniem różnicowym i ilorazowym oraz umiejętności rozwiązywania zadań związanych z porównywaniem;
- ✓ rozpoznawania odcinków prostopadłych i równoległych, obliczania obwodów prostokątów, rozumienia pojęcia: linia prosta, krzywa, łamana, odcinek;
- ✓ kreślenia i oznaczania odcinków;
- ✓ mierzenia długości, masy i pojemność;
- ✓ zamiany podstawowych jednostek miar oraz zapisywania ich w postaci wyrażen dwumianowanych,
- ✓ wykonywania prostych obliczeń zegarowych i kalendarzowych.

W edukacji matematycznej w I etapie kształcenia ważne jest pokonanie pokoleniowego lęku przed matematyką. Wyzbycie się przekonania czy też nie powielanie powszechnej opinii, na temat trudności związanej z nauką matematyki. Rolą nauczyciela jest ukazanie zagadnień matematycznych w

sposób atrakcyjny dla ucznia. Z punktu widzenia przedsiębiorczości ważne jest, aby uczeń opanował umiejętności i posiadał wiadomości niezbędne w życiu codziennym. Wszystkie działania powinny pomóc uczniowi w wykształceniu nawyku dokładności i staranności oraz wyrobić umiejętność koncentracji uwagi.

- **Edukacji komputerowej** - uczeń kończący I etap nauczania w zakresie edukacji komputerowej powinien opanować najważniejsze umiejętności w zakresie:
 - ✓ samodzielnej pracy w procesie odkrywania wiedzy;
 - ✓ organizowania środowiska samodzielnego uczenia się;
 - ✓ stwarzania warunków do zaspokajania ciekawości, zadawania pytań, dyskusowania, formułowania problemów i stawiania hipotez,
 - ✓ szukania odpowiedzi na stawiane pytania
 - ✓ pogłębiania wiedzy i umiejętności w zakresie przedsiębiorczości

- **Edukacji technicznej** - uczeń kończący I etap nauczania w zakresie edukacji technicznej powinien opanować najważniejsze umiejętności w zakresie:
 - ✓ poznawania urządzeń, obsługiwanie i szanowanie ich;
 - ✓ planowania i organizowania czynności;
 - ✓ stosowania podstawowych zasad bezpieczeństwa i higieny pracy;
 - ✓ udzielania pierwszej pomocy;
 - ✓ korzystania z prostej informacji technicznej;
 - ✓ posługiwania się prostymi narzędziami i urządzeniami technicznymi;
 - ✓ rozróżniania właściwości wybranych tworzyw i materiałów oraz ich obróbki;
 - ✓ stosowania odpowiedniej technologii przy wykonywaniu przedmiotów użytkowych i montowaniu modeli urządzeń technicznych;
 - ✓ umiejętności praktyczne w procesie poznawania świata;
 - ✓ poznania wartości pracy w życiu człowieka;

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

- ✓ zrozumienia konieczności dążenia do wytyczonego celu poprzez świadome działania;
- ✓ rolę informacji technicznej;
- ✓ znaczenia przestrzegania ładu i porządku, ekonomicznego gospodarowania czasem i materiałami, racjonalnego wykorzystywania narzędzi i urządzeń technicznych;
- ✓ działania i funkcje narzędzi, maszyn oraz urządzeń technicznych spotykanych w życiu codziennym i najbliższym środowisku ucznia.

Nadrzędnym celem edukacji technicznej ucznia w I etapie kształcenia jest rozwijanie kultury technicznej oraz kultury pracy w kontekście pracy rzetelnej, oszczędnej i skutecznej.

- **Wychowania fizycznego** - uczeń kończący I etap nauczania w zakresie wychowania fizycznego powinien opanować najważniejsze umiejętności w zakresie:
 - kształtowania sprawności fizycznej w czasie:
 - ✓ biegu;
 - ✓ rzutu;
 - ✓ skoków;
 - ✓ dźwigania i wspinania;
 - ✓ pełzania i czworakowania;
 - ✓ czynności ruchowych z uwzględnieniem rytmu, muzyki i tańca;
 - ✓ czynności kształtujących szybką reakcję na określone bodźce;
 - ✓ gimnastyki;
 - ✓ lekkiej atletyki;
 - ✓ gier sportowych;
 - ✓ jazdy na rowerze;
 - ✓ jazdy na sankach;
 - ✓ jazdy na wrotkach;
 - ✓ jazdy na rolkach;
 - ✓ edukacji zdrowotnej;
 - ✓ poznania zasad higieny osobistej, nauki i wypoczynku;

- ✓ poznania zasad bezpieczeństwa i organizacji zajęć ruchowych;
- ✓ poznania zasad obowiązujących pieszych;
- ✓ przestrzegania zasad i umów w poznanych grach i zabawach;
- ✓ uświadomienia wpływu ćwiczeń ruchowych na rozwój sprawności fizycznej;
- ✓ udzielania pierwszej pomocy w skaleczeniach;
- ✓ dobierania ubioru stosownie do pogody.

Edukacja w zakresie wychowania fizycznego służy również relaksacji oraz umiejętności aktywnego spędzania czasu wolnego.

- **Etyki** - uczeń kończący I etap nauczania w zakresie etyki powinien opanować najważniejsze umiejętności w zakresie:
 - ✓ przybliżania ważnych wartości etycznych na podstawie baśni, bajek i opowiadań, a także obserwacji życia codziennego;

4. Obszary edukacji i przewidywane osiągnięcia

Program „Mały Przedsiębiorca” zakłada osiągnięcie przez uczniów kompetencji, które powinien posiadać współczesny człowiek. Kompetencji, które będą decydowały o jego przyszłości, przygotowujące go do dorosłego życia oraz stanowiące podstawę dla dalszej nauki i życia zawodowego. **Kompetencje**, uznawane współcześnie za kluczowe, mają zapewnić każdemu człowiekowi możliwość osobistej samorealizacji, aktywność i spójność społeczną oraz stworzyć warunki do uzyskania szans na zdobycie zatrudnienia w społeczeństwie wiedzy, przy uwzględnieniu wielorakich kompetencji indywidualnych. Biorąc pod uwagę dynamikę rozwoju nauki oraz przemian społecznych i gospodarczych określa się „nowe umiejętności podstawowe” o strategicznym znaczeniu oraz akcentuje się, że ich nabycie ma umożliwić uczenie się przez całe życie, zapewniając dorosłym możliwość rozwijania i aktualizowania zdobytych wcześniej kompetencji kluczowych.

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

Określono osiem kompetencji kluczowych, wśród których znalazły się:

- porozumiewanie się w języku ojczystym,
- porozumiewanie się w językach obcych,
- kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne,
- kompetencje komputerowe,
- umiejętność uczenia się,
- kompetencje społeczne i obywatelskie,
- inicjatywność i przedsiębiorczość,
- świadomość kultury i ekspresja różnymi środkami wyrazu.

Wszystkie kompetencje kluczowe uznane są za jednakowo ważne, ponieważ posiadanie każdej z nich wpływa na polepszenie jakości życia człowieka w społeczeństwie wiedzy. Wiele spośród nich wzajemnie się uzupełnia, pokrywa i wiąże. Opanowanie kompetencji komunikacyjnych, społecznych, matematycznych i podstaw pracy naukowej oraz w zakresie technologii informacyjnej sprzyja rozwojowi umiejętności uczenia się, tak niezbędnych w podejmowaniu wszelkich działań o charakterze samokształceniowym. Z kolei świadomość i ekspresja kulturalna, umożliwia człowiekowi określenie własnej tożsamości. Takie przygotowanie człowieka do funkcjonowania w społeczeństwie wiedzy sprzyja rozwojowi krytycznego myślenia, aktywności, kreatywności i inicjatywności, nabywaniu umiejętności rozwiązywania problemów, oceny ryzyka oraz podejmowania decyzji i świadomego kierowania emocjami. W kształtowaniu kompetencji kluczowych za bezwzględnie konieczne uznano kształtowanie motywacji do nauki oraz otwarcie na nowe wyzwania rzucone przez życie, na podejmowanie których wpływ wywiera wiara we własne możliwości, a także wiara w osiągnięcie sukcesu. Nie ulega wątpliwości, że dla realizacji takich celów w procesie edukacji duże znaczenie ma uwzględnienie indywidualnych cech poszczególnych jednostek i ich predyspozycji.

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

W 1919 r. w Waszyngtonie Progressive Education Association² przedstawiło tezy, które mogą być nadal aktualne i występować jako założenia programowe programu „Mały Przedsiębiorca”:

- edukacja powinna dawać możliwość swobodnego rozwoju ucznia;
- poprzez kształcenie należy stymulować indywidualne zainteresowania ucznia;
- nauczyciel powinien ukierunkowywać aktywność badawczą ucznia;
- ocena osiągnięć ucznia powinna uwzględniać jego postępy w rozwoju umysłowym, fizycznym, moralnym i społecznym;
- nauczyciel, szkoła i rodzice powinni razem współpracować, dążąc do postępów w rozwoju ucznia;
- w szkole powinno się testować innowacyjne techniki.

Założenia te należy uzupełnić o wdrażanie zagadnień związanych z przedsiębiorczością. I w tym miejscu należy znowu zadać pytanie: Jaki powinien być człowiek XXI wieku?

Zadaniem dzisiejszej edukacji jest przygotowanie ucznia do umiejętnego radzenia sobie z własnymi emocjami, umiejącego współdziałać z innymi, porozumiewać się, znającego i umiejącego wykorzystywać współczesne technologie, a także przedsiębiorczego.

We współczesnej edukacji nie chodzi o to, aby uczeń zapamiętał i powtórzył słowa nauczyciela, ale aby potrafił wykazać się własnym rozumieniem wiedzy i aby wiedział jak i gdzie ją zastosować. W ujęciu konstruktywistycznym zmienia się **podstawowa aktywność nauczyciela** i definicja jego roli. Z osoby prezentującej niepodważalną i jedynie słuszną wiedzę nauczyciel staje się organizatorem sytuacji edukacyjnych, animatorem procesu uczenia się uczniów, osobą wspierającą rozwój ich myślenia i aktywność oraz osobą stwarzającą uczniom możliwości działań poznawczych. Pielęgnuje i wzmacnia naturalną ciekawość ucznia, zachęca do prezentowania własnych przekonań, inspirowanie do dialogu.

Zadaniem nauczyciela jest poznanie uczniów i zadbanie o stworzenie im możliwie najlepszych warunków rozwoju. Nie wolno zapominać, że to czy zmiana nastąpi zależy od

² Gerald Gutek „Filozoficzne i ideologiczne podstawy edukacji”; 2003. s. 298

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

ucznia, jego zaangażowania, aktywności własnej ponieważ zachodzi w nim. Tak więc rola współczesnego nauczyciela wymaga:

- pogłębiania tego, co uczeń wcześniej zdobył;
- rozpoznania, poprzez diagnozę i uwzględniania potencjału umysłowego ucznia, jego potrzeb, oczekiwań i zainteresowań w organizowaniu edukacji;
- rozbudzania motywacji poznawczej;
- odwoływania się do postaw, przekonań, wartości;
- ukazywania możliwości stosowania różnych technik uczenia się;
- umożliwiania badania, doświadczania, działania;
- zapewniania bliskości życia w edukacji.

Każdy wie, że środowisko wywołujące proces uczenia się, nie ogranicza się jedynie do środowiska klasy szkolnej. Jest ono tylko częściowo kontrolowane przez nauczyciela, ponieważ w jego skład wchodzi wszystkie rzeczy i przedmioty służące edukacji, a stanowiące codzienne otoczenie człowieka. Środowisko uczenia się obejmuje całe otoczenie jednostki, w szkole i poza nią, i wszystkie jego elementy, które mogą stymulować jej rozwój.

Integralną część środowiska funkcjonowania człowieka stanowi **środowisko uczenia się** rozszerzone o technologie informacyjno-komunikacyjne. Można nawet powiedzieć, że dzięki swoim specyficznym cechom rozszerzają one to środowisko w sposób do tej pory niespotykany. Technologia jest nie tylko źródłem poznania, ale stanowi również świetne narzędzie poznawcze, tworząc specyficzne środowisko wspierające aktywność i kreatywność ucznia, zachęcające do działań o charakterze eksploracyjnym, do poszukiwania rozwiązań, negocjowania społecznego, samodzielnego nadawania znaczeń. Jedną z niezwykłych zalet współczesnych technologii informacyjnej jest jej interaktywność, polegająca na możliwości zindywidualizowanego docierania do informacji, zgodnie z zamysłem uczącego się oraz możliwości jej wymiany pomiędzy uczestnikami procesu kształcenia. Inną zaletą jest szybkość realizacji podejmowanych działań i uzyskiwanych efektów. Natychmiastowość zaspokajania potrzeby informacji stanowi czynnik zachęcający, motywujący do podejmowania aktywności badawczej. Podejmowane czynności mogą mieć charakter indywidualny i zespołowy, dzięki czemu możliwa jest wymiana myśli oraz rozwój.

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

Konstrukcja programu nauczania „Mały Przedsiębiorca” grupuje założenia podstawy programowej kształcenia ogólnego dla nauczania zintegrowanego na trzy podstawowe obszary, w których skład wchodzi poszczególne edukacje:

- Edukacja emocjonalna /edukacja muzyczna, plastyczna, społeczna, wychowanie fizyczne/
- Savoir vivre /edukacja polonistyczna, etyka, j. obcy nowożytny/
- IT /edukacja matematyczna, zajęcia komputerowe, zajęcia techniczne, edukacja przyrodnicza, ekologiczna/.

Obszary te zawierają treści pogłębione o zagadnienia związane z przedsiębiorczością, a ich układ uwarunkowany jest próbą odpowiedzi na pytanie jaki powinien być człowiek XXI wieku.

Do zagadnień związanych z przedsiębiorczością uczniów wprowadza Ślimaczek Monетка, który przebywa w Świecie Emocji, poznając siebie i swoich przyjaciół. Nasz bohater uczy się wzajemnych relacji i poznaje zasady dobrego wychowania opartego na ponadczasowych zasadach. Grupa przyjaciół przebywa również w świecie IT. Tam wspólnie poznają nowoczesne technologie, które mogą zarówno utrudniać życie, jak i je ułatwiać. Tutaj również nasi bohaterowie poznają, co to jest przedsiębiorczość i mają możliwość wykorzystania wcześniej zdobytej wiedzy z zakresu edukacji emocjonalnej, savoir vivre i I.T.

5. Treści kształcenia

Dobór treści z różnych dziedzin wiedzy nie jest uzasadniany zawartością programu, lecz autentycznymi zainteresowaniami poznawczymi dzieci, a czynności uczenia się są osadzone w kontekście ich wiedzy osobistej.

Załącznik nr 1. Umieszczono na <http://malyprzedsiębiorca.edu.pl>

6. Procedury osiągania celów

- Realizacja programu „Mały Przedsiębiorca” jest zgodna z podstawą programową edukacji wczesnoszkolnej. Należy pamiętać, że:
 - ✓ edukacja wczesnoszkolna ma stopniowo i możliwie łagodnie przeprowadzić dziecko z kształcenia zintegrowanego do nauczania przedmiotowego w klasach IV–VI szkoły podstawowej;
 - ✓ wiadomości i umiejętności zdobywane przez ucznia w klasie I będą powtarzane, pogłębiane i rozszerzane w klasie II i III;
 - ✓ zakres wiadomości i umiejętności, jakimi ma dysponować uczeń ustalono tak, by nauczyciel mógł je zrealizować z uczniami o przeciętnych możliwościach. Jest to ważne założenie, gdyż wiadomości i umiejętności ukształtowane w klasach młodszych szkoły podstawowej stanowią bazę i punkt wyjścia do nauki w klasach starszych szkoły podstawowej;
 - ✓ stwarzając sprzyjające warunki edukacji można kształcenie zorganizować tak, aby uczniowie nauczyli się znacznie więcej /praca z uczniem zdolnym/;
 - ✓ należy udzielić pomocy i wsparcia uczniowi, który tego wymaga /wyrównywanie szans edukacyjnych/.
- W realizacji programu „Mały Przedsiębiorca” należy kierować się określonymi zasadami:
 - ✓ planowanie i organizowanie zajęć uczniów na określony temat bez podziału na poszczególne jednostki lekcyjne;
 - ✓ dopuszcza się klasy mieszane wiekowo;
 - ✓ istotną rolę w procesie edukacji odgrywa współpraca z rodzicami i instytucjami mogącymi ułatwić przybliżanie uczniom zagadnień związanych z przedsiębiorczością /bank, sklepik szkolny, schronisko dla zwierząt, itp./
 - ✓ zadaniem środków dydaktycznych jest między innymi pośredniczenie pomiędzy jednym człowiekiem a drugim w przekazywaniu informacji, magazynowanie i przetwarzanie informacji oraz wykonywanie czynności pomocniczych, np. operacji matematycznych;

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

- ✓ liczebność klasy nie może przekroczyć 25 uczniów.
- W każdej sytuacji edukacyjnej nauczyciel wraz z uczniami powinien dokładnie określić:
 - ✓ cele zajęć: ogólne i szczegółowe;
 - ✓ przebieg wykonania zadania;
 - ✓ potrzebne pomoce i środki dydaktyczne;
 - ✓ metody pracy;
 - ✓ formy pracy;
 - ✓ przewidywane trudności;
 - ✓ miejsce pracy każdego ucznia;
 - ✓ zakończenie zadania.

Takie działanie pozwoli uczniom na utrwalanie zagadnień związanych z **planowaniem**.

Korzystając z innowacyjnego i nadal aktualnego systemu kształcenia, stworzonego przez Williama Kilpatricka³, zalecam stosowanie **metody projektów** w codziennej pracy z uczniami.

Metoda projektów pozwala na osiągnięcie celów edukacyjnych, takich jak:

- rozwijanie zdolności twórczych i koncepcyjnych;
- kształtowanie wrażliwości estetycznej;
- doskonalenie intelektu;
- uczenie się konkretnych umiejętności.

Wychowanie to działalność o charakterze społecznym, będąca konsekwencją faktu, że ludzie tworzą zbiorowość opartą na zasadach współpracy. Autor „metody projektów” uzasadniał jej celowość poprzez odwołanie się do zasad demokratycznej dyskusji, która wymaga posiadania umiejętności formułowania rozwiązań, podejmowania decyzji, wprowadzania ich w życie na

drodze swobodnych dociekań. Metoda projektów uczy pracy zespołowej, oraz umożliwia uczniom wspólne rozwiązywanie problemów i dzielenie się rezultatami podejmowanych działań. Nadrzędnym celem edukacji progresywistycznej, w założeniach Kilpatricka, jest wychowanie osób o postawach pożądanych w demokratycznym państwie.

³ Gerald Gutek „Filozoficzne i ideologiczne podstawy edukacji”; 2003. s. 301

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

Podejście progresywistyczne w procesie nauczania cechuje interdyscyplinarność. Oznacza to, że uczeń w celu rozwiązania problemu **wykorzystuje wiedzę z kilku różnych dziedzin nauki**. Wychodząc z takiego założenia, nakreśla się rola nauczyciela w procesie edukacji. Wiedza z kilku przedmiotów pozwoli nauczycielowi na efektywniejszą pracę. Podczas lekcji zachęca uczniów, aby dokonali wyboru tematu projektu, który następnie zaplanują i zrealizują. Posiada umiejętność kierowania pracą zespołową, co wynika z celów edukacji progresywistycznej. Nauczyciel progresywista sprowadza swoją rolę do przewodnika, tym samym rezygnuje z kreacji swojej osoby jako najważniejszej w klasie. Stawiając zainteresowania uczniów na pierwszym planie, nauczyciel omawia i planuje zadania związane z uczeniem się. Z założenia umożliwia uczniom zdobycie kompetencji w zakresie prowadzenia dialogu. Aktywność i zaangażowanie obu uczestników tej wymiany, a więc ucznia i nauczyciela, umożliwia współpracę poprzez modelowanie zachowania. Pokazuje uczniom, w jaki sposób zdobywać wiedzę, gdzie szukać odpowiedzi. Motywuje do stawiania pytań, akceptuje odmienność interpretacji, inne wizje rzeczywistości. Zadania, które otrzymują uczniowie, powinny przewyższać ich umiejętności, być interesujące i tym samym stanowić dla nich wyzwanie. Podolewanie im powoduje rozwój, wzmacnia ciekawość i zainteresowanie światem i ludźmi. Dialog, będący podstawą komunikacji, w procesie nauczania jest rozwijany poprzez nurt ideologii wychowania, zwanym **progresywizmem rozwojowym**.

Program nauczania, poprzez działanie, opiera się na wykorzystaniu **wycieczek, obserwacji i dyskusji** w procesie nauczania.

Nieco inną metodą pracy z uczniem na bazie programu „Mały Przedsiębiorca” będzie platforma edukacyjna. Serwis Platforma Edukacyjna, powstały w ramach projektu „Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania”, jest formą e-learningową /przekazywanie wiedzy za pośrednictwem sieci/, która pozwala na zabawę i samodzielną naukę już od najmłodszych lat.

Platforma edukacyjna nie zastępuje jednak uczniowi tradycyjnej książki. Na tym etapie jest jedynie uzupełnieniem oferty edukacyjnej i traktowana będzie jak atrakcyjna pomoc dydaktyczna, a także komunikator pomiędzy nauczycielami, uczniami i rodzicami.

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

Laptopy-pomoc dydaktyczna umożliwiająca korzystanie z platformy edukacyjnej, pozwalająca na szybki dostęp do informacji, które uczeń przy pomocy nauczyciela i zespołu uczniowskiego selekcjonuje i wykorzystuje do poszerzania wiedzy.

Tablica multimedialna/interaktywne- nowoczesna metodyka nauczania wymaga sięgania po coraz nowocześniejsze rozwiązania technologiczne. Tablica multimedialna jest jedną z najskuteczniejszych metod przyciągnięcia oraz utrzymania uwagi uczniów przez dłuższy okres czasu, a także polepszenia efektów nauczania. Jedną z zalet jakimi wyróżniają się tablice multimedialne jest między innymi ich ogromna uniwersalność. Niezależnie od rodzaju prowadzonych zajęć czy też grupy wiekowej uczniów, nauczyciel ma możliwość odpowiedniego dostosowania materiału i osiągnięcia w ten sposób zamierzonego efektu dydaktycznego. Istotnym elementem, jakim cechują się tablice interaktywne, jest fakt iż spełniają one nie tylko podstawową rolę pomocy naukowej – aspekt dydaktyczny nie jest jedynym, w którym okazują się być pomocne. Poprzez aktywizowanie uczniów, poszerzanie nie tylko ich wiedzy, ale również umiejętności w bardzo szerokim zakresie, tablica interaktywna wspiera także działania nauczyciela w aspektach wychowawczym i terapeutycznym, przy czym możliwości jakie oferuje są niezwykle bogate.

Podręczniki⁴

Dydaktyczne Pomoce montesoriańskie /Materiał rozwojowy/⁵

W pracy z uczniem może być wykorzystywany oryginalny zestaw pomocy dydaktycznych zwany Materiałem Montessori lub pomoce dydaktyczne przystosowane do tego celu.

Materiał ten powinien charakteryzować się:

- prostotą, precyzją i estetyką wykonania;
- uwzględniać zasady stopniowania trudności;
- dostosowaniem do potrzeb rozwojowych ucznia;
- stanowić logiczną spójność ogniw ciągów tematycznych;
- konstrukcja powinna umożliwiać samodzielną kontrolę błędów;
- ograniczonością - dany rodzaj występuje tylko raz, w jednym egzemplarzu.

⁴ Zalecam podręczniki Wydawnictwa Didasko

⁵ Ulrich Steenberg „Pedagogika Marii Montessori w przedszkolu”; Kielce 2003.

Można go podzielić na pięć kategorii:

- I. Materiał do ćwiczeń z praktycznego życia; związany z samoobsługą, troską o środowisko, zwyczajami i normami społecznymi.
- II. Materiał sensoryczny; rozwijający poznanie zmysłowe, służy pobudzaniu aktywności umysłowej.
- III. Materiały do nauki języka, matematyki, kultury i innych dziedzin wiedzy.
- IV. Materiały artystyczne związane z ekspresją muzyczną, plastyczną i zręcznościową dziecka.
- V. Materiały religijne, np. przedstawiające przypowieści biblijne.

Aranżacja przestrzeni /przygotowane otoczenie/. Wspomaga w pełni harmonijny rozwój osobowości ucznia - sprawia, iż uczeń czuje szczęśliwy i jest radosny. W warunkach bezpieczeństwa psychologicznego, braku tzw. rozpraszaczy, szybko i chętnie się uczy. W aranżacji otoczenia uwzględnia się fazy zainteresowań, związane z rozwojem człowieka. Wszystkie materiały są uporządkowane tematycznie i łatwo dostępne - umieszczone w zasięgu ręki ucznia. Nauczyciel jest pośrednikiem pomiędzy otoczeniem i uczniem. Pomaga uczniowi samodzielnie odkrywać rzeczywistość i zdobywać wiedzę.

Scenariusze wraz z załącznikami- proponowane scenariusze zajęć mają różnorodną tematykę. Dotyczą zarówno zajęć lekcyjnych, jak i treści rozszerzających. Można się dzięki nim dowiedzieć, jak uczyć ciekawie, unikać monotonii, zachęcać do myślenia, wprowadzać uczniów w świat twórczej aktywności. Większość scenariuszy zawiera propozycje metod aktywizujących uczniów. Scenariusze zajęć zawierają różnorodne tematy. Z pewnością nie wszystkie propozycje będą możliwe do wykorzystania w całości. Niektóre z nich, nauczyciele zmodyfikują, dostosowując je do realnych możliwości swoich uczniów i szkoły, w której pracują. Niewątpliwie scenariusze zajęć stanowią cenną pomoc dydaktyczną, nie tylko dla pedagogów o małym stażu pracy. Stanowią swoistą skarbnicę pomysłów.

Załącznik nr 2: Scenariusze zajęć⁶

umieszczono na platformie edukacyjnej <http://malyprzedsiębiorca.edu.pl>

⁶ Scenariusze zajęć dla klasy I, II i III są integralną częścią programu.

7. Propozycje oceniania

Stworzenie odpowiednich warunków uczenia się polega nie tylko na właściwym zorganizowaniu środowiska uczenia się w taki sposób, aby uczeń realizował cele dydaktyczne, ale przede wszystkim wymaga poznania uczniów, ich cech indywidualnych, poziomu ich wiedzy uprzedniej oraz poziomu rozwoju ich zdolności poznawczych. Wiedza ta stanowi układ odniesienia dla organizacji wszelkiej działalności dydaktyczno-wychowawczej nauczyciela.

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych, wynikających z podstawy programowej, określonej w odrębnych przepisach oraz realizowanych w szkole programów nauczania, uwzględniających podstawę programową oraz formułowaniu oceny. Ocenianie zachowania ucznia polega na rozpoznawaniu przez wychowawcę klasy, nauczycieli oraz uczniów danej klasy stopnia respektowania przez konkretnego ucznia zasad współżycia społecznego i norm etycznych oraz obowiązków ucznia, określonych w statucie szkoły.

W ramach systemu oceniania wewnątrzszkolnego każda szkoła opracowuje wymagania na oceny, ustala relacje między ocenami śródrocznymi i końcowymi, określa szczegółowe kryteria poszczególnych stopni. Należy pamiętać, że ocenianie jest sztuką - trudną i odpowiedzialną. Tak pojmowane ocenianie zakłada wielostronność metod i technik w kierowaniu pracą uczniów, a także, co jest może najważniejsze, współdziałanie między nauczycielami i uczniami w realizacji osiągnięć edukacyjnych oraz w wymianie informacji o wynikach uczenia się i nauczania. Owo współdziałanie tak bardzo ważne w nauczaniu, pozwala w ocenianiu odejść nauczycielom od stosowania jednostronnego stylu - przede wszystkim nastawionego na wynik (ocenę). Wyniki są bowiem krótkotrwałe, zamykają etapy współdziałania, czyli proces oceniania. To właśnie jakość procesu, jego solidność, spójność poszczególnych elementów stanowi o poznawczej, motywacyjnej i wychowawczej wartości wyniku. Ocenianie powinno być spójnie powiązane z zadaniami zapisanymi w Podstawie programowej kształcenia ogólnego i filozofią oceniania.

Gromadzenie informacji i ich dokumentowanie

Ocenianie musi być poprzedzone gromadzeniem i dokumentowaniem informacji o uczniu. Powinno dostarczać wystarczająco dużo danych pozwalających ocenić postępy i rozwój dziecka. Informacja winna być na tyle różnorodna, aby na jej podstawie nauczyciel mógł:

- określić postępy dziecka w stosunku do wymagań programowych;
- poinformować ucznia o jego postępach;
- przygotować informację dla rodziców i innych podmiotów, np.; nadzoru pedagogicznego itp.

Nauczyciel dokonując oceny ucznia może korzystać z różnych form oceny i źródeł informacji:

- praca klasowa;
- sprawdzian;
- kartkówka;
- odpowiedź ustna;
- zeszyt;
- zadanie domowe;
- aktywność;
- test- **załącznik nr 3,4,5;**
- obserwacja;
- prezentacja;
- drama;
- analizy wytworów dziecka;
- zadania praktyczne;
- rozmowy, wywiady;
- ankiety-**załącznik nr 6,7**

Istotnym jest, aby już na etapie planowania pracy dydaktyczno–wychowawczej, nauczyciel zastanowił się w jaki sposób, co i kiedy będzie oceniane. Aby proces oceniania miał charakter wspomagający, służący monitorowaniu rozwoju dziecka i doskonaleniu procesu edukacyjnego.

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

Zalecam dokumentowanie informacji za pomocą **szkolnych kart obserwacji ucznia-załącznik nr 7,8**, których uzupełnieniem są teczki uczniowskie i zapisy w dzienniku.

Ocena opisowa

Taki sposób gromadzenia informacji umożliwi nauczycielowi sformułowanie **oceny opisowej**, która powinna zawierać informacje dotyczące:

- zachowania dziecka, jego cech osobowościowych;
- efektów dydaktycznych wyznaczonych standardami, kryteriami;
- dodatkowych efektów dydaktycznych spoza kanonu podstawowego.

Proponuję następujące sposoby oceny opisowej:

- **bieżącą**, w której eksponujemy indywidualne osiągnięcia ucznia poprzez sprawdzanie jego pracy, pochwałę za włożony wysiłek, wskazywanie mocnych i słabych stron wykonywanych zadań oraz sposoby ich poprawy;
- **semestralną**, która jest wynikiem półrocznej obserwacji rozwoju ucznia. Zaleca się aby nauczyciel wykorzystał oceny bieżące i zgromadzone wcześniej informacje o uczniu. Ten rodzaj oceny powinien zawierać zalecenia i wskazówki dla ucznia do dalszej nauki, dotyczące zarówno postępów w nauce, jak i rozwoju społeczno-emocjonalnym. Ocena powinna być skierowana zarówno do ucznia, jak i jego rodziców.
- **roczną** - nauczyciel podkreśla w niej zmiany w rozwoju ucznia, wynikające ze stosowania się do zaleceń ocen bieżących oraz oceny semestralnej. Jej diagnostyczno-informacyjny charakter umożliwi rodzicowi ucznia wsparcie swojego dziecka w dalszym rozwoju osobowościowym oraz w karierze uczniowskiej.⁷

Zasady oceniania wewnątrzszkolnego

- ocenianie pojmowane jako ciągły proces zbierania i interpretowania informacji o uczniach, w celu trafniejszego rozpoznawania i opisywania ich osiągnięć;
- wymagania edukacyjne formułuje każdy nauczyciel, opracowuje sposoby sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów, o czym informuje uczniów i rodziców;

⁷ K. Rau, I Chodoń „Ocenianie opisowe a rozwój dziecka”; Poznań 1999

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

- precyzyjne określenie, sposobu formułowania informacji o osiągnięciach należy do nauczyciela, zarówno w odniesieniu do oceniania bieżącego, jak i klasyfikacyjnego;
- opracowanie wymagań na oceny, ustalenie relacji między ocenami śródrocznymi i końcowymi, szczegółowe kryteria poszczególnych stopni ustala nauczyciel i przedstawia do akceptacji przez Radę Pedagogiczną.

Nauczyciel powinien projektować **pracę z bardzo słabym uczniem**, mając na celu wyeliminowanie drugoroczności, w taki sposób aby sprawdzić, że braki uzupełnił i osiągnął minimum kompetencji. Filozofia oceniania w tym zakresie odnosi się do indywidualnego ustalenia tempa pracy w realizacji opracowanego przez nauczyciela programu nauczania. To nauczyciel zdecyduje jak ma doprowadzić ucznia w kolejnej klasie do założonych osiągnięć danego etapu edukacyjnego. Filozofia oceniania zakłada posługiwanie się przez nauczycieli nie tylko wiedzą przedmiotową, znajomością psychologii dziecka, motywacji działań, lecz również pogłębienia wiedzy z teorii oceniania dydaktycznego, umiejętności komunikacyjnych czy pracy w grupie.

Należy pamiętać, że **ocenianie to:**

- planowanie procesu nauczania;
- przebieg procesu nauczania;
- sposoby zbierania informacji;
- sposoby komunikowania;
- ewaluacja pracy nauczyciela i ucznia.

W procesie oceniania należy przestrzegać kilku zasad:

- ocena powinna służyć wyrabianiu u uczniów nawyków samokontroli;
- w ocenianiu kierujemy się ustalonymi kryteriami;
- uwzględniamy indywidualne zainteresowania i zdolności uczniów;
- oceniamy jawnie, sprawiedliwie, motywująco;
- pamiętamy o funkcjach oceny.

Mały Przedsiębiorca-innowacyjny program nauczania

W programie „Mały Przedsiębiorca” istotną rolę odgrywa **ocenie społeczno-wychowawcze**. Oznacza to, że nauczyciel oceniając ucznia bierze pod uwagę:

- spełnianie wymagań programowych;
- uzdolnienia ucznia;
- motywację ucznia (obecną i będącą reakcją na ocenę);
- kontekst rodzinny ucznia.

Dodatkowo istotny jest wkład pracy ucznia, jego stan zdrowia, postępy lub regres od ostatniego oceniania. Ocena jest narzędziem kontroli. Pomaga w kształceniu i wychowaniu. Powinna być czynnikiem motywującym do pracy zarówno ucznia, jak i nauczyciela.

Uczniowie oprócz zdobywania wiedzy i umiejętności, powinni nauczyć się **samokontroli i samooceny** wykonywanej pracy. Postawa nauczyciela wskazującego mocne i słabe strony wykonywanych przez ucznia zadań, jego spostrzeżenia i sugestie, powinny budować u ucznia właściwą samoocenę i poczucie wartości, niezbędne do właściwego funkcjonowania we współczesnym świecie.

Zakładam, że w programie „Mały Przedsiębiorca”, ocena jest rodzajem interakcji pomiędzy uczniem a nauczycielem, w wyniku której zarówno nauczyciel, jak i uczeń doskonalą się i rozwijają. Dzięki ocenie opisowej, na każdym etapie oceniania, uczeń może wyrównywać dostrzeżone przez nauczyciela braki, rozwijać predyspozycje i uzdolnienia. Nauczyciel dokonuje bieżących zmian w metodach swojej pracy, opartych na wnikliwej obserwacji i dostosowuje je do potrzeb każdego ucznia, przy zachowaniu jak największego, pozbawionego uprzedzeń obiektywizmu i jednoczesnym respektowaniu indywidualności swoich uczniów.

8. Notes